

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
/Остапець Ю.О./
« 28 » листопада 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОРІВНЯЛЬНА ПОЛІТОЛОГІЯ**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Робоча програма навчальної дисципліни «**Порівняльна політологія**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми «**Політологія**».

Розробник: Сурніна-Далекорей О.А., доцент, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні

кафедри політології і державного управління

протокол №10 від «27» червня 2024 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 08 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150	3-ий	3-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 5,0 аудиторних – 60 самостійної роботи студента – 60	2-ий	2-ий
	Лекції:	
	34	12
	Практичні (семінарські):	
	26	6
Вид підсумкового контролю: екзамен	Індивідуальна робота (курсіві)	
	30	30
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	60	102

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Порівняльна політологія**» є формування знань з порівняльної політології, вивчення студентами спеціальності «політологія» основних концепцій та підходів до порівняльного вивчення політичних інститутів та процесів, а також ключових проблем політичного розвитку в різних країнах та регіонах світу.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

- здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки (ІК*);
- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-1);
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК-4);
- здатність працювати у міжнародному контексті (ЗК-8).

2) спеціальних компетентностей:

- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК-01);
- здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах (СК-03);
- здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності (СК-04);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК-05);
- здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності (СК-07);
- здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу (СК-08);
- здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців (СК-09).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Порівняльна політологія**» є опанування таких освітніх компонент (ОК) освітньої програми (ОП):

ОК 17	Політичні системи сучасності
ОК 08	Політична географія та геополітика
ОК 29	Математично-статистичні методи аналізу
ОК 31	Методологія політичних досліджень

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	ПРН-1
Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності	ПРН-3
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки	ПРН-8
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності	ПРН-11
Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування	ПРН-12
Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності	ПРН-14
Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу	ПРН-15
Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	ПРН-16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Порівняльна політологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Сформувати уявлення про компаративіську дослідницьку парадигму та її конкретні можливості в сфері політичної науки, бути здатним до роботи з нормами та традиціями інших країн	ПРН-1
Демонструвати здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень у сфері порівняльної політології, їх результатів та можливості застосування до вивчення українських політичних інститутів та практик	ПРН-3
Використовувати на практиці фаховий категорійно-понятійний апарат, знати основні методи та способи вирішення дослідницьких завдань у галузі порівняльної політології	ПРН-8
Сформувати уявлення про шляхи детермінації політичних взаємодій культурними факторами; вміти продемонструвати знання про формування та розвиток сучасних політичних систем і культур, особливості устрою та функціонування політичних інститутів та процесів, що розгортаються в різних регіонах та цивілізаційних ареалах світу.	ПРН-10
Знати та вміти використовувати основні теоретико-методологічні підходи у політичній компаративістиці, сучасні школи та концепції у порівняльній політології, володіти навичками порівняльного аналізу політичних систем та інститутів	ПРН-11
Розвинути вміння та навички компаративного аналізу політичних інститутів та акторів, політичних систем та режимів, соціокультурних проявів політики та політичних процесів.	ПРН-12
Вміти виконувати комплексні дослідження у сфері порівняльного аналізу з використанням широкого кола прикладних методів, технологій та інструментарію, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій збору, обробки та аналізу інформації для вирішення науково-дослідних завдань	ПРН-14
Вміти самостійно здійснювати науково-дослідну діяльність у галузі порівняльної політології з використанням сучасних методів дослідження та інформаційно-комунікаційних технологій; оволодіти навичками збору та обробки наукової та науково-технічної інформації, необхідної для вирішення завдань у галузі порівняльної політології	ПРН-15
Володіти методиками наукового аналізу та інтерпретації у сфері порівняльної політології навичками участі у наукових дискусіях, виступах з повідомленнями та доповідями, усного, письмового та віртуального представлення матеріалів власних досліджень	ПРН-16

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- екзамен;
- модульна контрольна робота;
- усні відповіді під час практичних (семінарських) занять;
- аналітична довідка, презентація як форма індивідуальної роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на практичних (семінарських заняттях), підготовка презентації та аналітичної довідки.

Форма модульного контролю оцінювання: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2... - теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	T11	50	100
10	5	10	5	10	10		

T1, T2... - теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	5	25
Аналітична довідка	1	20		
Презентація			1	25
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом	8	100	7	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше і друге запитання покликані оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю.

Відповідно до «*Положення про порядок та методiku проведення семестрових (курсoвих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Порівняльна політологія: історія, теорія, методологія. **Порівняльне вивчення політичних систем**

Тема 1. Теоретичні основи порівняльних політичних досліджень

Теоретики порівняльного методу. Становлення порівняльної політології. *Інституціоналізація порівняльної політології* як наукової дисципліни в д.п. 19 ст. Порівняльно-історична методологія Е. Фрімена та М. Ковалевського. Роль Ф. Лібера, В. Вільсона, Дж. Берджеса та М. Острогорського в становленні порівняльної політології.

Традиційна порівняльна політологія (1900-1945 р.), основні характеристики етапу. Досягнення «традиційного» етапу порівняння: А. Тойнбі, Дж. Брайс, К. Фрідріх, К. Уіер, М. Дюверже. *Нова порівняльна політологія* (1945-1970 рр.). Особливості біхевіоральної методології. Еванстонський семінар та переоцінка методологічних основ порівняльної політології. Досягнення «нового» етапу порівняння: Г. Алмонд, Р. Даль, С. Роккан, Дж. Сарторі, А. Лейпхарт та ін. Криза біхевіоризму та структурного функціоналізму в д.п. 1960 рр. *Плюралістична порівняльна політологія* (1970 – по н.ч.). Основні тенденції в розвитку плюралістичної порівняльної політології. Виокремлення компаративістських субдисциплін.

Предметне поле та основна проблематика порівняльної політології. Понятійно-категоріальний апарат порівняльної політології. Порівняльна політологія як галузь науки та навчальна дисципліна. Наукові установи, персоналії, джерела та основна література. Тематика основних досліджень сучасної порівняльної політології.

Тема 2. Методологічні підходи, теорії та змінні порівняльного аналізу

Процедура порівняння: як і чому політичні явища можна порівнювати. Теоретична побудова як найважливіший елемент порівняння і універсальний методологічний інструмент. *Нормативна та емпірична тенденції, якісна і кількісна методологія: принципи взаємодії.*

Біхевіоральна революція та її відображення в порівняльній політології. Сутність інституційного підходу у порівнянні. Структурно-функціональна методологія в компаративному аналізі. Системний підхід в порівняльній політології. Методологія теорії раціонального/суспільного вибору. Неоінституціоналізм у компаративному політичному аналізі. Сучасна порівняльна політологія: 1) евристичне значення синергетики; 2) герменевтика як посткласичний метод дослідження в порівняльній політології.

Роль змінних у порівняльному аналізі. Культурні змінні: релігія, нерелігійні аспекти культури, цінності, традиції, менталітет. Економічні змінні: фактор аграрної та промислової революцій, рівень ВВП та ВНП, рівень життя населення, рівень національного прибутку. Політичні змінні: світовий час та простір, основні інститути та політична дія. Екологічні змінні: рівень забруднення оточуючого середовища, межі зростання НТР, виснаження запасів енергоносіїв, виснаження запасів природної сировини та матеріалів. Значення баз даних для порівняльної політології. Приклади їх використання в порівняльній політології.

Тема 3. Основні принципи порівняльного аналізу

Порівняння як метод аналізу. Порівняльний метод та метод експерименту: спільне та відмінне. Вимоги та основні поняття процесу порівняльного дослідження. *Основні етапи порівняльного дослідження.* Чотири правила порівняльного аналізу Д.Л. Барі. Принципи порівняльного аналізу М. Догана та Д. Пелассі.

Визначення області порівняння та вибір стратегії порівняльного дослідження. Залежні, незалежні та оперативні змінні. Метод (єдиної) подібності, метод (єдиної) відмінності, метод супутніх змін. Квантифікація і кількісні методи в компаративістиці.

Види та рівні порівняльного аналізу. «Case-study» порівняння. Бінарне порівняння. Регіональне порівняння. Глобальне порівняння. Крос-темпоральне порівняння. Статистичне та динамічне порівняння. Порівняння найбільш схожих та найбільш відмінних систем.

Методичні проблеми порівняльних досліджень. Проблема порівняльності. Проблема еквівалентності. Проблема універсальності. Проблема «мало N, багато змінних». Проблема виміру. Проблема інтерпретації. Проблема Гельтона. Проблема упередженого вибору.

Операціоналізація понять: ідеальний тип, дослідницька гіпотеза, концептуальна структура, параметри виміру, методи аналізу, узагальнення, «драбина абстрагування», індикатори, індекси, верифікація, кореляція, залежна і незалежна змінні тощо.

Тема 4. Порівняльні міжкраїнні дослідження

Порівняльні міжкраїнні дослідження: методологія, основні етапи розвитку, сучасний стан. Проект «Якими нації бачать одна одну» (1948-1949); проект «Міжнародна стратифікація, мобільність і політика», проект «Політична участь і рівність у семи країнах» (1966); проект «Дослідження бюджетів часу» (1965). Визначення та класифікація порівняльних соціальних досліджень: 1) міжкраїнні порівняльні дослідження; 2) крос-культурні порівняльні дослідження; 3) соціетальні порівняльні дослідження. Класифікація порівняльних міжкраїнних досліджень, заснованих на даних масових опитувань. Основна тематика порівняльних міжкраїнних досліджень.

Сучасні міжкраїнні порівняльні трендові проекти щодо вимірювання суб'єктивних показників – соціальних установок, цінностей, думок: Євробарометр, Європейське дослідження цінностей (European Value Survey), Всесвітнє дослідження цінностей (World Value Survey), Міжнародна програма соціальних досліджень (ISSP); Європейське Соціальне Дослідження (ESS). Методологічні особливості міжкраїнних порівняльних досліджень. Еквівалентність методу виміру у порівняльних міжкраїнних дослідженнях. Еквівалентність одиниць спостереження та їх відбору. Завдання та проблеми побудови вибірки для порівняльних опитувань. Обробка, документування та подання даних у порівняльних міжкраїнних дослідженнях. Сучасні тенденції у розвитку порівняльних міжкраїнних емпіричних дослідженнях.

Тема 5. Порівняльний аналіз сучасних політичних систем

Роль теорії політичних систем в порівняльному аналізі. Теорія політичних систем Д. Істона та Г. Алмонда. Універсальні матриці порівняння політичних систем (Аристотель, Г. Алмонд, С. Файнер).

Концептуальні підходи та проблеми типологізації політичних систем. Види типологій політичних систем. *Лінійні типології політичних систем* (Г. Ласуел, А. Каплан, Г. Алмонд, Б. Пауел). Розміщення політичних систем на континуумі «демократія-авторитаризм». Критерії типологізації: політичний контроль та внутрішньосистемна автономія.

Аналітична концепція тоталітаризму (К. Фрідріх, З. Бжезинський, Х. Арндт, Л. Шапіро, Р. Такер). Авторитаризм та його різновиди (Х. Лінц, А. Степан, Г. О'Доннел).

Координатні типології політичних систем (Р. Даль, А. Лейпхарт, Ж. Блондель). Критерії типологізації.

Проблема перехідних політичних систем та їх типологізація (Т. Лінн, Ф. Шміттер, Дж. Мунка, К. Лефф). Методологічні проблеми аналізу перехідних систем в порівняльній політології.

МОДУЛЬ 2. Політичні інститути та процес: порівняльний аналіз

Тема 6. Політико-адміністративні системи виконавчої влади: порівняльний аналіз

Порівняльний аналіз інститутів виконавчої влади. Президентська виконавча влада. Типологія президенціоналізму. Президентіоналізм у парламентському режимі (Ірландія, Австрія, Фінляндія, Португалія). Президентіоналізм у США. Інституційні характеристики президентської системи. Дуалістична виконавча влада у парламентських режимах. Роль глави держави у парламентському режимі (Австрія, Португалія, Фінляндія, Німеччина, Англія, Італія).

Процедура вибору та утвердження прем'єр-міністра у парламентському та президентському режимі : порівняльний аналіз. Практика призначення міністрів – основні фактори. Природа урядової ієрархії : 1) президент/прем'єр міністр; 2) віце-президент, державні міністри, міністри без портфеля; 3) міністри, що відповідають за діяльність певного департаменту. Посада віце-президента у США, Німеччині, Італії, Франції та ін. Державні міністри та міністри без портфеля : особливості функціонування у європейських країнах. Керівництво урядом: випадок США. Колегіальність та лідерство у парламентському режимі. Принцип колегіальної відповідальності (Великобританія). Конституційна рівновага в Італії та Німеччині.

Порівняльний аналіз служб голів виконавчої влади: White House Office, Executive Office, Council of Economic Advisors, Central Intelligence Agency, National Security Council, Office of Management and Budget у США, Cabinet Office у Великобританії. Служби голів виконавчої служби у Німеччині, Франції, Італії.

Тема 7. Порівняльний аналіз партійних та виборчих систем

Партії як об'єкт порівняльного вивчення. Ідеологія як важливий індикатор порівняння партій. Ідеологічна система координат в порівняльному аналізі політичних партій. Порівняльно-політологічне обґрунтування ролі партій як політичних виразників соціальних розмежувань. *Соціологічні змінні та порівняльний аналіз партій:* соціальна диференціація, релігійна диференціація, культурна диференціація.

Політичні змінні та порівняльний аналіз партій. Засадничі історичні події та їх вплив на траєкторію політичного розвитку країни та вираження на політичній сцені. Особливості конфігурації політичних інститутів, способу голосування, політичної традиції, поведінки політичної еліти, як фактори впливу на партійну систему. *Типологізація партійних систем.* Критерії типології партійних систем.

Виборчі системи як об'єкт порівняльного вивчення. Основні типи сучасних виборчих систем: порівняльний аналіз. Варіанти мажоритарних, пропорційних, преференційних та змішаних виборчих систем (США, Німеччина, Франція, Ірландія, Скандинавські країни). Реформи в сфері виборчих систем : досвід різних країн. *Основні змінні виборчих систем:*

спосіб визначення округів, вид виборчого бюлетеня, величина виборчого округу та порогу і т.д. Місце електоральної компаративістики у порівняльній політології.

Тема 8. Електоральна поведінка та політична участь у компаративних дослідженнях

Основні методологічні підходи до вивчення поведінки виборця в порівняльній політології. Порівняльний аналіз моделей електоральної поведінки. Еволюція моделей електоральної поведінки. *Порівняльне вивчення виборчих систем та поведінки виборців.*

Типологія політичної участі. Традиційні та нетрадиційні типи політичної участі. Основні способи політичної участі. Зміст інституційного вираження політичної участі. Основні способи політичної участі в країнах Європи: порівняльний аналіз. Проблема абсентеїзму в порівняльних дослідженнях. Вплив соціальної структури на переваги виборців. Вплив релігійної свідомості на електоральні вподобання.

Особливості участі груп в політиці. Інституційні та асоціативні зацікавлені групи : порівняльний аналіз. Ресурси та способи дії суспільних груп в політиці : порівняльний аналіз. Лобізм у компаративному вимірі.

Тема 9. Політична культура у порівняльних дослідженнях

Основні методологічні принципи порівняльного аналізу політичних культур. Розвиток теорії політичної культури : проблеми застосування для порівняльного аналізу. Цивілізаційний концепт як методологічний інструмент порівняння. Проблема «зіткнення цивілізацій» в порівняльній політології.

Типологія політичних культур – можливості компаративного аналізу. *Основні універсалиї порівняння політичних культур:* релігійна етика, базові політичні архетипи, політичні цінності, політичні традиції, менталітет, соціокультурна ідентичність, етос політичної культури, образ культури у віртуальному просторі глобальних комунікацій.

Порівняльний аналіз національних політичних культур сучасності: конфуціансько-буддійська політична культура, ісламська політична культура, індо-буддійська політична культура, західна політична культура. Сучасні підходи до виміру та порівняльного аналізу політичної культури.

Тема 10. Політичний розвиток та модернізація – можливості порівняльного аналізу

Політичний розвиток та політична модернізація: взаємозв'язок концептів. Концепція «відсталості». Теорія «залежності». *Зміст та фактори політичного розвитку.* Типи та різновиди прогресивного (диференціація та спеціалізація політичних інститутів) та регресивного (системна та інституційна деградація) розвитку.

Порівняльний аналіз традиційного, перехідного та сучасного суспільств : аспекти, ознаки, індекси та рівні. «Країни що розвиваються»: індикатори розвитку, соціально-економічні та політичні змінні розвитку (індекс нереалізованої державності, індекс корупції і т.д.).

Дослідження політичної модернізації в рамках порівняльної політології. Політична модернізація як залежна змінна в теоріях С. Ліпсета, С. Верби, К. Дойча, Д. Лернера. Різновиди модернізації та проблема «західноцентризму». Основні аспекти та ознаки політичної модернізації. «Природні» та форсовані модернізації, їх національні та цивілізаційні варіанти. Порівняльний аналіз окремих «взірців» модернізації.

Тема 11. Універсальні порівняння політичних систем сучасних держав із використанням кількісних методів аналізу

Якісні та кількісні методи в порівняльному аналізі. Методологічні проблеми типологізації. Індекс розвитку людського потенціалу ПРООН. Проекти "Політія" (Т. Гурр та ін.). Проекти Т. Ванханена. «Типологія несоціалістичних країн». Індекс глобалізації (А.Т Kearney & Foreign Policy). Індекс трансформації Бертельсманна. Переваги та недоліки цих дослідних прецедентів.

Індекс світової конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму. Проект Інституту Катона «Економічна свобода в світі». Індекс проекту «Ліберальні інститути». Глобальні рейтинги Transparency International: Індекс сприйняття корупції та Барометр світової корупції. Індекс свободи преси Reporters without Borders. Проекти Freedom House: історія, методологія, політичні права та громадянські свободи, запитальник. Проекти «Свобода у світі» і «Країни на роздоріжжі». Переваги та недоліки цих дослідних проектів.

Рейтинг країн за індексом державності. «Лідери державності» і «невдахи» в державному будівництві. Кореляції державності і демократії, якості життя та зовнішніх і внутрішніх загроз. Рейтинг країн за індексом зовнішніх і внутрішніх загроз. «Лідери загроз» та низька якість життя зі слабкою державністю. «Лідери загроз» та особливості їх політичних режимів. Слабка кореляція рівня загроз та міжнародного впливу. Рейтинг країн за індексом потенціалу міжнародного впливу.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Теоретичні основи порівняльних політичних досліджень	9	2	2			5
Тема 2. Методологічні підходи, теорії та змінні порівняльного аналізу	16	4	2			5
Тема 3. Основні принципи порівняльного аналізу	18	4	4			5
Тема 4. Порівняльні міжкраїнні дослідження	14	2	2			5
Тема 5. Порівняльний аналіз сучасних політичних систем	14	2	2			5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	73	16	12		14	25
Модуль 2						
Тема 6. Політико-адміністративні системи виконавчої влади: порівняльний аналіз	14	2	2			5
Тема 7. Порівняльний аналіз партійних та виборчих систем	9	2	2			5
Тема 8. Електоральна поведінка та політична участь у компаративних дослідженнях	9	2	2			5

Тема 9. Політична культура у порівняльних дослідженнях	9	2	2			5
Тема 10. Політичний розвиток та модернізація – можливості порівняльного аналізу	16	4	2			5
Тема 11. Універсальні порівняння політичних систем сучасних держав із використанням кількісних методів аналізу	18	4	4			10
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	77	18	14		16	35
Разом за семестр	150	34	26		30	60

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Теоретичні основи порівняльних політичних досліджень	12					8
Тема 2. Методологічні підходи, теорії та змінні порівняльного аналізу	14	2				10
Тема 3. Основні принципи порівняльного аналізу	14	2				10
Тема 4. Порівняльні міжкраїнні дослідження	14		2			10
Тема 5. Порівняльний аналіз сучасних політичних систем	14	2				8
Тема 6. Політико-адміністративні системи виконавчої влади: порівняльний аналіз	14	2				10
Тема 7. Порівняльний аналіз партійних та виборчих систем	14		2			8
Тема 8. Електоральна поведінка та політична участь у компаративних дослідженнях	12					8
Тема 9. Політична культура у порівняльних дослідженнях	14	2				10
Тема 10. Політичний розвиток та модернізація – можливості порівняльного аналізу	14	2				10
Тема 11. Універсальні порівняння політичних систем сучасних держав із використанням кількісних методів аналізу	14		2			10
Разом за модуль	150	12	6		30	102
Разом за семестр	150	12	6		30	102

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Теоретичні основи порівняльних політичних досліджень	2	
2	Методологічні підходи, теорії та змінні порівняльного аналізу	2	
3	Основні принципи порівняльного аналізу	4	
4	Порівняльні міжкраїнні дослідження	2	2
5	Порівняльний аналіз сучасних політичних систем	2	
6	Політико-адміністративні системи виконавчої влади: порівняльний аналіз	2	
7	Порівняльний аналіз партійних та виборчих систем	2	2
8	Електоральна поведінка та політична участь у компаративних дослідженнях	2	
9	Політична культура у порівняльних дослідженнях	2	
10	Політичний розвиток та модернізація – можливості порівняльного аналізу	2	
11	Універсальні порівняння політичних систем сучасних держав із використанням кількісних методів аналізу	4	2
Разом		26	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Теоретичні основи порівняльних політичних досліджень	5	8
2	Методологічні підходи, теорії та змінні порівняльного аналізу	5	10
3	Основні принципи порівняльного аналізу	5	10
4	Порівняльні міжкраїнні дослідження	5	10
5	Порівняльний аналіз сучасних політичних систем	5	8
6	Політико-адміністративні системи виконавчої влади: порівняльний аналіз	5	10
7	Порівняльний аналіз партійних та виборчих систем	5	8
8	Електоральна поведінка та політична участь у компаративних дослідженнях	5	8
9	Політична культура у порівняльних дослідженнях	5	10
10	Політичний розвиток та модернізація – можливості порівняльного аналізу	5	10
11	Універсальні порівняння політичних систем сучасних держав із використанням кількісних методів аналізу	10	10
Разом		60	102

6.5. Індивідуальне завдання

Індивідуальна робота студента з курсу «Порівняльна політологія» включає:

Перший модуль: Для виконання індивідуального завдання – **аналітичної довідки**, студенту пропонується проаналізувати конкретне *порівняльне* політологічне дослідження, результати якого представлені в друці або ж на правах рукопису. Студент зобов'язаний не тільки ознайомитись із результатами дослідження, але прослідкувати весь його алгоритм,

зокрема, пояснити, як досягається порівняність результатів наукового пошуку. У запропонованих матеріалах повинна міститися назва дослідження, його актуальність, основна проблема, на вирішення якої направлена робота, мета і завдання дослідження, методологія, використані методики та інша інформація, необхідна для детальної оцінки проробленої автором роботи. Обсяг аналітичної довідки повинен становити у друкованому варіанті до 10 сорінок із дотриманням вимог до написання та оформлення наукових студентських робіт (шрифт, інтервал, поля, нумерація тексту).

Індивідуальне завдання може бути оцінене максимально у 20 балів.

Другий модуль: Індивідуальне завдання 2 модулю передбачає виконання **науково-дослідного** завдання за темою: «Приклад порівняльного аналізу випадків із використанням емпіричних індикаторів (презентація самостійної роботи)». Даний вид роботи представляє собою самостійне застосування студентами порівняльного методу в аналізі політичних реалій – сучасних, і винятково тих, що стосуються регіону Центрально-Східної Європи. У зв'язку з пластичністю та мінливістю означених реалій конкретне формулювання завдання може змінюватись кожен рік, як і обраний для аналізу сюжет (сюжети). В будь-якому випадку це один (чи декілька підходів), розглянутих в ході вивчення курсу. Завдання накопичення первинної інформації для аналізу цілком покладається на студентів, а її якість та релевантність входять в число критеріїв оцінки. Презентацію проекту доцільно проводити із використанням мультимедійного обладнання. Оптимальна кількість слайдів – 12-15.

Індивідуальне завдання може бути оцінене максимально у 25 балів.

7. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

В умовах використання формату онлайн-навчання із застосуванням мережі Google Meet та середовища E-learn названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і практичних (семінарських) занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / За заг. ред. В.Бакірова, М.Сазонова. Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2008. 576 с.
2. Рудич Ф. М. Порівняльна політологія : Навч. посіб. К. : МАУП, 2006. 148 с.
3. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів і систем країн Західної Європи. Т. 1. Особливості міжінституційних відносин у трикутнику «глава держави–парламент–уряд» та їхні наслідки для політичного процесу: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 456 с.

4. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. Пер. з 2-го англ. вид. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
5. Almond G.A., Powell G.B. Comparative Politics Today. N.Y. 1996. 864 p.

Допоміжна література

1. Алексеєнко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. К.: Б.в.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. 360 с.
2. Балабаєва З. Діалог держави і груп інтересів: теорія і практика в умовах децентралізації. Актуальні проблеми державного управління. 2015. Вип. 2. С. 3–7.
3. Бучин М. Політологічний аналіз основних методик вимірювання рівня демократії у світі. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2, Num. 1. С. 9–13.
4. Боднарів О.Г. Становлення порівняльної політології. *Наукові записки*. Вип.10. Част. I. С.70-72.
5. Гелей С. Політико-правові системи світу: Навч. посібник / Гелей С., Рутар С., Кендус О. Львів: Львів. Комерц. Академія, 2002. 224 с.
6. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. К.: Основи, 1996. 420 с.
7. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз / Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. К.: Юридична думка, 2004. 176 с.
8. Історія політичної думки : навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 766 с.
9. Кармазіна М. Політичні інститути: питання методології дослідження. *Історичний журнал*. 2004. № 12. С.3-8.
10. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С.3-17. 1
11. Климкова І. І., Остапенко М. А. Вибори і виборчі системи : навч. посіб. Київ: Персонал, 2011. 160 с.
12. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності [Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.]; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с.
13. Копинець Ю. Інституційна криза політичних партій на початку ХХ століття та характеристика сучасних тенденцій їх розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія: філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 30. С. 146- 153.
14. Криворучко О. І. Індекси суспільно-політичних перетворень на пострадянському просторі: порівняльний аналіз. Магістеріум. *Політичні студії*. 2014. Випуск 58. С. 77-81
15. Лебедюк В. Типологія партійних систем: минуле та сьогодення. *Політичний менеджмент*. 2013. № 59. С. 60–69.
16. Литвин В. Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2018. 636
17. Павленко І. Правовий статус опозиції. Досвід розвинутих демократій і українські перспективи. *Політичний менеджмент*. 2005. № 5. С.16-30.
18. Палас Н. Індекси демократизації Т. Ванханена та організації "Freedom House" як одні з пріоритетних методів визначення рівня демократизації у кінці ХІХ – початку ХХІ ст. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2010. № 22. С. 117–123.
19. Панчак-Бялоблоцка Н. Уряди та урядові кабінети в парламентських демократіях: місце в системі агентських відносин делегування повноважень та відповідальності. *Гілея: науковий вісник*. Київ, 2017. Вип. 122 (7). С. 356– 361.
20. Патнам, Роберт Д. та ін. Творення демократії: традиції громадської активності в сучасній Італії / Р.Д.Патнам разом з Р.Леонарді та Р.Й.Нанетті; Пер. з англ. В.Ющенко. К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. 302 с.

21. Пауел Дж.-Б. Сучасні демократичні країни. Участь у політичному житті, стабільність і насильство / Пер. з англ.: Христенко О.В., Горбатько В.К. Харьков: Каравела, 2004. 288 с.
22. Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бурдяк, В. Бусленко, Є. Гайданка, І. Дудінська, В. Дудінський, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, Н. Кононенко, Ю. Копинець, М. Лендель, В. Литвин, Н. Марадик, Н. Нечаєва-Юрійчук, Ю. Остапець, М. Палінчак, В. Петрінко, А. Романюк, Н. Ротар, Д. Стеблак, М. Токар, М. Цірнер, Г. Шипунов]; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. 680 с.
23. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці 20 – на початку 21 століть : Навчальний посібник / Упоряд. М. Лендель. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2016.
24. Романюк А. Становлення порівняльної політології та головні особливості методу порівняльних досліджень. *Збірник наукових праць «Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку»*. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка». Вип.16. 2005. С.15-21.
25. Романюк А. Сутність та основні підходи щодо визначення соціально-політичних поділів. *Вісник. Соціогуманітарні проблеми людини*. 2005. № 1. С.41-47.
26. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. Львів: Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 393 с.
27. Романюк А. Типологія урядових кабінетів в країнах Західної Європи: порівняльний аналіз. *Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки*. 2007. Вип. 10. С.235 – 244.
28. Стойко О. М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; «Логос», 2016. 416 с.
29. Сурніна-Далекорей О.А. Вплив глобалізації на розвиток сучасних порівняльних досліджень. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2017. Вип. 19. С.242 – 248.
30. Сурніна-Далекорей О.А. Квантифікація і кількісні методи у порівняльній політології. *Актуальні проблеми політичної науки*. Вип.1. 2017. С. 37 – 40.
31. Сурніна-Далекорей О.А. Політична культура суспільства крізь призму кроснаціональних досліджень : сучасні підходи до виміру. *Актуальні проблеми політичної науки*. Вип. №2. 2018. С. 75-80.
32. Фісун О. Типології політичних систем: основні підходи. *Політичний менеджмент*. 2005. № 5. С. 39-50.
33. Хорішко Л. С. Перспективні моделі дослідження процесів політичної модернізації. *Грані*. 2016. № 2. С. 11–14.
34. Шаповал В. М. Виконавча влада (теоретичний і конституційний аспекти). Київ : Москаленко О. М., 2016. 82 с.
35. Шипунов Г., Швець В. «Нова політика» як наслідок ціннісної трансформації сучасних суспільств: особливості виникнення та тенденції інституційного розвитку в Західній Європі. *Вісник Львівського університету. Серія: філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип.40. С.215-223.
36. Shubitidze, K., & Tevdoradze, T. Порівняльний аналіз політичних систем країн Південного Кавказу. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2018. № (37-38). С. 88–101.
37. Comparative Politics Notes and Readings. Ed by R. Macridis & V. Brown. Pacific Grove: Brooks/Cole, 1990.
38. Lewis P. The “Third Wave” of Democracy in Eastern Europe: Comparative Perspectives on Party Roles and Political Development. *Party Politics*. Vol. 7. 2002. № 5. P. 543-565

39. Linz, J., Stepan P. Problems of Democratic Transition and Consolidation. South America, Southern Europe, and Post-Communist Europe. Baltimore and London, 1996
40. Macridis R. & Burg S., Introduction to Comparative Politics. Regimes and Change. N.Y.: Harper Collins, 1991.
41. Nagle J., Introduction to Comparative Politics. 4-th ed. Chicago: NelsonHall Publishers, 1995.
42. Sartory G. Comparing and Miscomparing. Journal of theoretical politics. 1991. 3(3).P. 243-257. URL: https://is.muni.cz/el/fss/podzim2016/POL401/um/Sartori_Comparing_and_Miscomparing.pdf
43. Surnina-Dalekorey Olga. Political Participation of Women in Central and Eastern Europe: Comparative Analysis. *Politicus*. 2019. №4. С. 62-69.
44. Vanhanen, T. The process of democratization: A comparative study of 147 states, 1980-88. N.Y.: Crane Russak, 1990. 327 p.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Дослідження стану свободи в світі («Дім свободи»). URL: <http://www.freedomhouse.org>
2. Дослідження громадської думки «Євробарометр» – <http://europa.eu.int/comm/dg10/eop/polls.html>
3. Проект Інституту Катона «Економічна свобода в світі». URL: <https://www.cato.org/>
4. Comparative Politics. URL: <https://jcp.gc.cuny.edu/>
5. European Journal of Political Research. URL: https://www.scirp.org/journal/ojps/?utm_campaign=826331897_137978073079&utm_source=lixiaofang&utm_medium=adwords&utm_term=political%20science%20journal&utm_content=kwd-298789112783_c___1012847_b&gad=1&gclid=Cj0KCQjw3JanBhCPARIsAJpXTx64K92zU3p1KEXVNGYfTF7SRA1s7nldjA3njKZXeYQcXUg3Jp7ZnMwaAnA1EALw_wcB
6. Journal of Democracy. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/>
7. World Politics, Princeton University. URL: http://muse.jhu.edu/journals/world_politics/ 10
8. Political Science, Stanford University. URL: <http://polisci.annualreviews.org/>
9. American Political Science Review, Michigan University. URL: <http://www.ssc.msu.edu/~apsr/>